

W odpowiedzi na petycję z dnia 7 kwietnia 2017 r., nazwaną „Stop alienacji rodzicielskiej”, uprzejmie przedstawiam następujące stanowisko.

W przedmiotowej petycji zawarto propozycje zmiany:

- 1) ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2017 r. poz. 682) - zwanej dalej: „k.r.o.”, poprzez nowelizację art. 58 § 1a i art. 107 § 2 zmierzającą do wprowadzenia „opieki naprzemiennej” jako zasady w przypadku rozłączenia rodziców;
- 2) ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 1822 z późn. zm.) – zwanej dalej: „k.p.c.”, poprzez nowelizację art. 756¹ zmierzającą do modyfikacji sposobu zabezpieczenia pieczy nad dzieckiem i kontaktów z nim na czas trwania postępowania;
- 3) ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2015 r. poz. 1094 z późn. zm.) – zwanej dalej: „k.w.”, poprzez nowelizację art. 106 polegającą na stypizowaniu „incydentalnego utrudniania lub uniemożliwiania kontaktu z dzieckiem lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny”;
- 4) ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2016 r. poz. 1137 z późn. zm.) - zwanej dalej: „k.k.”, poprzez nowelizację art. 207 polegającą na stypizowaniu „utrudniania lub uniemożliwiania kontaktu z dzieckiem lub osobą nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny”.

Zgłoszone postulaty legislacyjne nawiązują do propozycji zawartych we wcześniej przesłanych do Ministerstwa Sprawiedliwości i już rozpatrzonych petycjach wielokrotnych. Petycja ta praktycznie powieliła propozycje nowelizacji art. 58 § 1a i art. 107 § 2 k.r.o. oraz art. 756¹ k.p.c., sformułowane w petycji wielokrotnej nazwanej „Stop przemocy sądów rodzinnych wobec dzieci”, na którą udzielono odpowiedzi poprzez ogłoszenie na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości w dniu 4 listopada 2016 r. (w sprawie DL-I-056-

5/16). Uzupełnieniem stanowiska w tej części jest odpowiedź na petycję wielokrotną „Prawo dzieci do obojga rodziców”, ogłoszona w dniu 15 marca 2016 r. (w sprawie DL-I-054-79/15) oraz odpowiedź na petycję wielokrotną „Prawo dzieci do posiadania obojga rodziców”, ogłoszona w dniu 6 czerwca 2016 r. (w sprawie DL-I-054-45/16). Odpowiedzi te zachowują aktualność również w zakresie oceny pojęcia „opieka naprzemienna”.

W rozpatrywanej petycji zawarto ponadto wnioski o podjęcie prac legislacyjnych w zakresie penalizacji naruszeń praw rodzicielskich. Zagadnienie to, w aspekcie tzw. uprowadzeń rodzicielskich, było przedmiotem rozważań w odpowiedzi na petycję rozpatrzoną w sprawie DL-I-054-45/16, która również pozostaje aktualna.

W odniesieniu do zgłoszonego postulatu nowelizacji art. 106 k.w. oraz 207 k.k., należy przywołać wyrażoną w odpowiedzi na w/w petycję tezę, że przekonanie, iż penalizacja naruszania praw rodzicielskich zapewni skuteczną ochronę praw dziecka, nie wydaje się uprawnione, albowiem prawo karne stanowi o sankcji za naruszenie prawa, nie służy natomiast kształtowaniu prawidłowych relacji rodzinnych.

Dodatkowo należy zwrócić uwagę na funkcjonujące w obowiązującym stanie prawnym regulacje mające na celu zabezpieczenie, a w dalszej kolejności egzekwowanie, kontaktów z dzieckiem. Prawnokarna reakcja państwa na zachowania społecznie szkodliwe stanowi bowiem środek *ultima ratio*, co oznacza, że prawo karne z właściwym sobie katalogiem sankcji wkracza dopiero wówczas, gdy mamy do czynienia z poważnymi zamachami na dobra społeczne lub jednostki, gdy instrumenty społeczno – ekonomiczne lub prawne przewidziane w normach innych gałęzi prawa okazują się nieskuteczne.

Regulacje w omawianym zakresie zawierają przepisy art. 598¹⁵ – art. 598²¹ k.p.c. Zgodnie z ich treścią w przypadku niewykonania albo niewłaściwego wykonania przez osobę, pod której pieczę dziecko pozostaje, obowiązków wynikających z orzeczenia lub ugody zawartej przed sądem albo przed mediatorem w przedmiocie kontaktów z dzieckiem, sąd zagrozi tej osobie nakazaniem zapłaty na rzecz osoby uprawnionej do kontaktu z dzieckiem oznaczonej sumy pieniężnej za każde naruszenie obowiązku. Jeżeli osoba, której sąd zagroził nakazaniem zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej nadal nie wypełnia swego obowiązku, sąd nakazuje jej zapłatę należnej sumy pieniężnej, ustalając jej wysokość stosownie do liczby naruszeń. Nie ulega przy tym wątpliwości, że w obecnym stanie prawnym stwierdzenie niewłaściwego postępowania rodzica sprawującego bezpośrednią pieczę nad dzieckiem, wyrażające się utrudnianiem kontaktu dziecka z drugim rodzicem, mimo wyczerpania wyżej opisanej dwuetapowej procedury związanej z wykonywaniem kontaktów, może

prowadzić do wydania lub zmiany orzeczenia o sposobie wykonywania samej władzy rodzicielskiej.

Zagadnienia te były z kolei przedmiotem odpowiedzi na petycję wielokrotną, w której postulowano uchylenie wskazanych powyżej przepisów, ogłoszoną w dniu 13 lipca 2016 r. (w sprawie DL-I-056-1/16).

Wydaje się, że skuteczność wykonywania orzeczeń wydanych w przedmiocie kontaktów z dzieckiem powinny zapewniać przede wszystkim regulacje przyjęte na gruncie prawa rodzinnego. Dopiero w sytuacji braku możliwości wypracowania dostatecznych rozwiązań cywilnoprawnych w tym zakresie, w dalszej kolejności niezbędne byłoby rozważenie zasadności wprowadzenia regulacji karnych, które zakresem penalizacji obejmowałyby zachowania polegające na utrudnianiu lub udaremnianiu kontaktów z dzieckiem.

Problematyka ta wymaga uwzględnienia, wynikających z zasady proporcjonalności określonej w art. 31 ust. 3 Konstytucji, obowiązków prawodawcy, do których należy przyjmowanie danej regulacji wówczas, gdy jest niezbędna dla ochrony określonego dobra prawnego, z którym jest powiązana, nakaz kształtowania danej regulacji w sposób zapewniający osiągnięcie zamierzonych celów, warunek zachowania proporcji między efektami wprowadzonej regulacji a ciężarami czy niedogodnościami wynikającymi z niej dla obywateli. Zasada ta szczególnie nacisk kładzie na adekwatność celu i środka użytego do jego osiągnięcia. Oceniając pod tym kątem ewentualną ingerencję prawnokarną w sferę życia rodzinnego należy uwzględnić fakt, że podłożem zdarzeń jakie miałyby być penalizowane jest konflikt między rodzicami. Stąd najbardziej pożądane byłoby podjęcie działań, które doprowadziłyby do pogodzenia konkurencyjnych interesów stron, uwzględniając przy tym nadrzędne dobro dziecka. Ponadto należy wziąć pod uwagę fakt, że istotnym czynnikiem w sprawach dotyczących wykonywania kontaktów z dzieckiem jest czas, gdyż zawsze istnieje niebezpieczeństwo, że jakiegokolwiek opóźnienia mogłyby doprowadzić do *de facto* pozasądowego rozstrzygnięcia sprawy i w ten sposób ukształtować relacje rodzinne. To sprawia, że instrumenty prawnokarne mogą mieć ograniczoną przydatność. Problemu tego nie rozwiązuje postulowane w petycji ukształtowanie czynu zabronionego jako wykroczenia, co otwierałoby możliwość zastosowania wobec jego sprawcy postępowania mandatowego, które cechuje szybkość i ekonomika. Z uwagi bowiem na specyfikę sytuacji, w których dochodzi do udaremnienia kontaktu dziecka z drugim z rodziców, nie sposób uznać, aby zostały spełnione pozytywne przesłanki warunkujące zastosowanie tego trybu postępowania (w szczególności chodzi tu o schwytanie sprawcy na gorącym uczynku lub bezpośrednio po popełnieniu

wykroczenia, a także zgoda obwinionego na przyjęcie mandatu lub jego zgoda na uiszczenia kary grzywny).

 Nie negując ostatecznie celowości decyzji o kryminalizacji zachowań polegających na udaremnianiu lub utrudnianiu kontaktów z dzieckiem, wskazać należy, że wypracowanie rozwiązań w tym zakresie wymaga złożonych i wielowątkowych analiz, uwzględniających wyżej przedstawione kryteria.